

NORGES HØYESTERETT

Den 28. januar 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-00198-A, (sak nr. 2013/1846), straffesak, anke over dom,

I.
Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Håvard Kampen)

mot

A (advokat Nicolai V. Skjerdal)

II.
Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Håvard Kampen)

mot

B (advokat John Christian Elden)

III.
Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Håvard Kampen)

mot

C (advokat Gunnar K. Hagen)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Falkanger**: Saken gjelder spørsmål om en meddommer i en straffesak for tingretten var inhabil, jf. domstoloven § 108.
- (2) Oslo tingrett gjennomførte i tiden 23. april 2012 til 13. juli 2012 hovedforhandling i straffesak mot A, B og C. Tingretten var satt med to fagkyndige meddommere, hvorav den ene var D.

- (3) Den 6. juli 2012 fremsatte alle de tiltalte inhabilitetsinnsigelse mot D. Bakgrunnen var uttalelser som D hadde kommet med i vitneavhør i anledning etterforskning av et innbrudd hos Ds nabo 17. juni 2012. Da de tiltaltes inhabilitetsinnsigelse på dette tidspunkt var rettet mot den samlede rett, ble det 6. juli 2012 satt ny rett med andre dommere til å avgjøre habilitetsspørsmålet, jf. domstolloven § 116. I kjennelse 9. juli 2012 kom tingretten til at D ikke var inhabil.
- (4) Oslo tingrett – satt med de opprinnelige dommerne – avsa 1. november 2012 dom, som for straffekravet har slik domsslutning:
- "1.1. A, født 00.00.1969, blir frifunne for forholdet i post IVa.**
- 1.2. A, født 00.00.1969, blir dømd for brot på**
 - straffelova § 270 fyrste ledd nr.1, jf. § 271, ni gonger, og
 - straffelova § 270 fyrste ledd nr. 1, jf. § 271, jf. § 49, fem gonger,
 samanhalde med straffelova § 62 fyrste ledd og § 64 fyrste ledd,
- til fengsel i 6 – seks – år der det ved soning av straffa skal gå til frådrag 87 – åttisju – dagar for uthalde varetekt, jf. straffelova § 60.**
- 1.3. A blir dømd til å tole inndraging av 10.438.195 – timillionarfirehundreogtrettiåttetuseneitthundreognittifem – kroner, jf. straffelova § 34. 9 .528.195 – nimillionarfemhundreogtjugeåttetuseneitthundreognittifem – kroner blir inndrege til fordel for staten, jf. straffelova § 37d fyrste ledd, mens 910.000 – nihundreogtitusen – kroner blir inndrege til fordel for DNB Bank ASA, jf. straffelova § 37 d andre ledd.**
- 2.1. B, født 00.00.1967, blir dømd for brot på**
 - straffelova § 270 fyrste ledd nr.1,jf. § 271, tre gonger, og
 - straffelova § 275 fyrste ledd, jf. § 276,
 samanhalde med straffelova § 62 fyrste ledd,
- til fengsel i 4 – fire – år og 6 – seks – månader der det ved soning av straffa skal gå til frådrag 76 – syttiseks – dagar for uthalde varetekt, jf. straffelova § 60.**
- 2.2. B blir dømd til å tole inndraging av 5.531.845 – femmillionarfemhundreogtrettieintusenåttehundreogførtifem – kroner til fordel for staten, jf. straffelova § 34 og § 37d fyrste ledd.**
- 3.1. C, født 00.00.1962, blir dømd for brot på**
 - straffelova § 270 fyrste ledd nr.1, jf. § 271, to gonger,
 samanhalde med straffelova § 62 fyrste ledd,
- til fengsel i 3 – tre – år og og 9 – ni – månader der det ved soning av straffa skal gå til frådrag 73 – syttitre – dagar for uthalde varetekt, jf. straffelova § 60.**
- 3.2. C blir dømd til å tole inndraging av 3.862.800 – tremillionaråttehundreogsekstiotusenåttehundre – kroner til fordel for staten, jf. straffelova § 34 og § 37d fyrste ledd."**
- (5) Tingretten avsa 7. desember tilleggsdom og kjennelse, som gjaldt erstatningskravene i saken.

- (6) A, B og C anket tingrettens avgjørelser til lagmannsretten. De gjorde blant annet gjeldende at meddommer D hadde vært inhabil.
- (7) Borgarting lagmannsrett avsa 16. september 2013 dom med slik domsslutning:
- "Oslo tingretts dom med hovedforhandling oppheves.**
- Oslo tingretts tilleggsdom og kjennelse oppheves."**
- (8) Lagmannsretten bygget avgjørelsen på at D hadde vært inhabil som følge av de nevnte uttalelsene.
- (9) Påtalemyndigheten har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett.
- (10) *Jeg er kommet til at anken ikke fører frem.*
- (11) Spørsmålet er om meddommer D var inhabil etter domstolloven § 108 til å avgjøre straffesaken mot A, B og C.
- (12) Bestemmelsen fastsetter at en person ikke kan være dommer i en sak hvis "særegne omstendigheter foreligger, som er skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet". Dette innebærer for det første at det ikke må foreligge omstendigheter som gjør at dommeren ikke er i stand til å treffe en upartisk avgjørelse uten å skjele til irrelevante hensyn. For det andre må det ikke foreligge forhold som knytter dommeren til en part på en slik måte at det for partene og allmennheten kan reises spørsmål ved dommerens upartiskhet, jf. Rt. 2013 side 1570. Som det fremholdes i nevnte avgjørelse, har denne objektive tilnærmingen – hvordan forholdet tar seg ut fra utsiden – fått økende vekt i rettspraksis de senere årene.
- (13) Jeg går så over til den konkrete vurderingen. Lagmannsretten har gitt følgende beskrivelse av det relevante hendelsesforløpet:

"Vedrørende omstendighetene som ledet frem til de tiltaltes inhabilitetsinnsigelser mot fagkyndig meddommer D, legger lagmannsretten til grunn at Ds nabo om kvelden 17. juni 2012 ble overrasket av to maskerte menn som tok seg inn gjennom verandadøren med en slegge. Mannen og kona i huset søkte da tilflukt på soverommet. Gjerningsmennene fulgte etter og forsøkte å ta seg inn på soverommet ved å slå sleggen gjennom døren. Først da mannen tok frem en pistol og rettet denne mot gjerningspersonene, forsvant de fra stedet. Angivelig ble ingen verdisaker borttatt.

Saken ble etterforsket av politiet i X, som samme kveld foretok en rundspørring i nabolaget om hva som ble sett og hørt av naboene. D og hans kone, som er nærmeste nabo til de fornærmede, ble også avhørt. Det er i politirapport 18. juni 2012 (dok 06,02) intet som tilsier at D på dette tidspunktet reiste spørsmål ved, eller hadde noen mistanke om, at angrepet på nabohuset kunne ha noe med hans rolle som meddommer i saken mot de tiltalte å gjøre.

Politiet fant angivelig ikke noe motiv for hvorfor nabofamilien var blitt angrepet, og det synes derfor 18. juni 2012 å ha oppstått en teori hos politiet om at gjerningsmennene kunne ha forvekslet de fornærmedes hus med et annet hus. Fornærmede skal også ha nevnt for politiet at D satt som meddommer i en større straffesak i Oslo.

D har forklart til politiet – og lagmannsretten legger til grunn – at han i løpet av mandag 18. juni 2012 ble telefonisk kontaktet av fornærmede. Ifølge fornærmede var

politiet blitt veldig interessert, da fornærmede hadde gjort dem kjent med at D var meddommer.

Lagmannsretten legger videre til grunn at D, som følge av telefonsamtalen med naboen, selv ringte til politiet om kvelden mandag 18. juni 2012. Han snakket da med politibetjent E ved X politidistrikt. Ifølge D skal polititjenestemannen da ha fortalt ham at A og C var svært godt kjent av politiet i X. Det er etter det opplyste ikke skrevet noen politirapport om denne samtalen."

(14) Om kvelden 20. juni 2012 avga D forklaring på politistasjonen i Y. Innledningsvis i forklaringen ga han uttrykk for at han selv hadde tatt telefonisk kontakt med politiet, og at bakgrunnen "var at han hadde hatt kontakt med fornærmede hvor det fremgikk at politiet hadde vist interesse for vitnets jobb som dommer i Oslo tingrett" i straffesaken mot A, C og B. D fremholdt også at "A og C er svært godt kjent av politiet i X".

(15) Videre forklarte han blant annet:

"Som vitnet har nevnt tidligere er han dommer i en bedrageri sak i Oslo hvor de tiltalte er A, C og B. Vitnet er kjent med at de tiltalte har et nettverk i det kriminelle nettverk hvor det også foregår vold.

Vitnet har ingen signaler som skulle tilsi at han skulle forvente at gjerningspersonene skulle ha vært hjemme hos han og at dette skulle ha noe med pågående sak.

A og C har et klart ønske om at denne saken ikke skal bli gjennomført på enklest mulig måte. Saken har pågått siden 23. april og de er allerede sterkt forsinket grunnet forhold knyttet til de tiltalte. Vitnet kan ikke utelukke muligheten for at de kan finne på å gjøre dette for å lage problemer i pågående sak.

Han vil si at det ikke er han som har påpekt at det kan være en knytning mellom jobben han har og det som skjedde hos naboen. Men han tenker mer at det er et mulig spor for politiet i etterforskningen.

Vitnet sier at han ikke tror det er noen sammenheng med hans jobb men kan heller ikke utelukke det hundre prosent. Han har ikke sett noen signaler i bedrageri saken som skulle tilsi en slik hendelse.

Vitnet vil tilføye at de tiltalte i saken ikke framstår som så dumme at de ville finne på å bidra til eller arrangere en slik hendelse."

(16) I Ds rettslige forklaring for tingretten 6. juli 2012 ga han uttrykk for at politiet i X ikke bare hadde sagt at de kjente til A og C, men at de kjente til dem "meget godt".

(17) På denne bakgrunn vurderte lagmannsretten habilitetsspørsmålet slik:

"Lagmannsretten legger til grunn at meddommer D i politiavhøret 20. juni 2012 ga uttrykk for sterkt kritiske holdninger til A og Cs vilje til å få gjennomført straffesaken på en effektiv måte. Han ga videre uttrykk for at han ikke kunne utelukke muligheten for at de tiltalte kunne finne på å gjøre dette (innbruddet) for å lage problemer i saken. Etter lagmannsrettens mening var uttalelsene av en slik art at de med rimelighet kunne oppfattes av de tiltalte og andre som om meddommeren hadde en klart negativ vurdering av A og C. Av betydning for habilitetsvurderingen er videre at meddommerens kritiske uttalelser var rettet direkte mot de tiltalte, og ikke som i Rt. 1996 side 1750, der førstelagmannens uttalelser var adressert til forsvarernes opptreden i anledning berømmelse av saken.

Ved vurderingen av Ds habilitet må det videre legges adskillig vekt på at uttalelsene om de tiltalte ble fremsatt mens hovedforhandlingen ennå pågikk og før bevisførselen var avsluttet. Når en meddommer under saken kommer med slike negativt ladede utsagn om de tiltalte, vil det lett kunne gi opphav til tvil hos de tiltalte og publikum, om hvorvidt han ved den etterfølgende vurdering av bevisene i saken ville møte med et åpent sinn slik som norsk rettergangsordning forutsetter. At uttalelsene knyttet seg til saksfremdriften og ikke til skyldspørsmålet, kan i denne saken ikke være avgjørende. Det vises her til at uttalelsene må tolkes i sammenheng med at det for allmennheten ofte vil være nærliggende å tro at tiltalte personer, som har interesse i å skape problemer ved gjennomføringen av straffesaken mot dem, er skyldige i en eller flere tiltaleposter.

Etter domstoloven § 108 andre punktum skal det ved habilitetsvurderingen også legges vekt på om en part har fremsatt inhabilitetsinnsigelse. Det legges til grunn at partenes inhabilitetsinnsigelser først og fremst får betydning når de lar seg forsvare objektivt sett. Det vises i den forbindelse til dom fra EMD 15. juli 2005 i saken Meznaric mot Kroatia (EMD-2001-71615), der det fremgår at 'in deciding whether in a given case there is a legitimate reason to fear that a particular judge lacks impartiality, the standpoint of the person concerned is important but [n]ot decisive. What is decisive is whether this fear can be held to be objectively justified'. Lagmannsretten finner de tiltaltes innvendinger mot meddommer D uhildethet for å være objektivt sett forsvarlige. At de tiltalte har fremsatt inhabilitetsinnsigelser skal derfor tillegges vekt ved totalvurderingen.

Alle forhold tatt i betraktning har lagmannsretten kommet til at fagkyndig meddommer Ds uttalelser i politiavhøret er av slik karakter at de samlet sett utgjør slike særegne omstendigheter som er egnet til å svekke tilliten til meddommerens uhildethet, jf. domstoloven § 108, og/eller som tilsier at domstolen ikke har vært upartisk, jf. EMK artikkel 6."

- (18) Jeg er enig i disse vurderingene.
- (19) Påtalemyndigheten har innvendt mot lagmannsrettens argumentasjon at D bare ga uttrykk for synspunkter som var basert på faktiske hendelser og bevisførsel i retten. Dette er jeg ikke enig i. Snarere synes uttalelsene å være bygget på Ds subjektive vurderinger som i hvert fall til dels er basert på opplysninger som han har fått utenfor retten, og som ikke har vært gjenstand for kontradiksjon.
- (20) Påtalemyndigheten har også innvendt at lagmannsretten ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til at D ga uttrykk for sine synspunkter i et politiavhør. Jeg er enig med aktor i at det etter omstendighetene kan ha betydning for habilitetsvurderingen at uttalelser er fremkommet i en sammenheng der man har forklaringsplikt overfor politiet. Men det er vanskelig å se at Ds kritiske uttalelser om de tiltalte var omfattet av slik forklaringsplikt. Jeg viser til at han fremholdt at han ikke hadde noen "signaler som skulle tilsi at gjerningspersonene skulle ha vært hjemme hos han og at dette skulle ha noe med pågående sak", og at han heller ikke hadde "sett noen signaler i bedragerisaken som skulle tilsi en slik hendelse". Ds øvrige uttalelser om A og C fremstår på denne bakgrunn som spekulasjoner som ikke omfattes av forklaringsplikten.
- (21) Selv om uttalelsene falt i anledning en annen sak enn bedragerisaken mot A, B og C, var det påregnelig at de ville bli kjent for partene. Under enhver omstendighet må det være avgjørende for habilitetsspørsmålet at uttalelsene rent faktisk ble kjent.
- (22) Etter dette er jeg enig med lagmannsretten i at D var inhabil, og at tingrettens dom må oppheves, jf. straffeprosessloven § 343 annet ledd nr. 3.

(23) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(24) Dommer **Tjomsland:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(25) Dommer **Skoghøy:** Likeså.

(26) Dommer **Bull:** Likeså.

(27) Justitiarius **Schei:** Likeså.

(28) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: